

РОЗДІЛ II. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.161.2.09'06:[7.04:355.01]

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2025-1-9>

ВІЙНА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ОПОВІДАННІ Ю. ІЛЮХИ «САНЯ»

Горбач Н. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української літератури
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-7743-9845
horbachnathalia@gmail.com*

Пустовойтенко Т. С.

*студентка магістратури філологічного факультету
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0000-5658-7822
pomilka2000@gmail.com*

Ключові слова: *оповідання,
війна, інклюзія, інклюзивна
культура, толерантне
ставлення.*

Статтю присвячено аналізу оповідання сучасної української письменниці Ю. Ілюхи «Саня» з акцентуванням уваги на становищі людей, котрі постраждали від війни. Актуальність дослідження зумовлена потребою гуманізації українського суспільства, формування вітчизняної інклюзивної культури з огляду на збільшення чисельності представників уразливих категорій людей в умовах російської агресії проти України, важливою роллю художнього письменства в цих процесах. Під інклюзивною культурою в дослідженні мається на увазі поширення принципів толерантного ставлення до кожного члена суспільства, незалежно від його фізичного чи психоемоційного стану, місця проживання, матеріального становища, вроджених чи набутих рис зовнішності, а також гендерних, вікових, культурних, релігійних, поведінкових, мовних чи будь-яких інших ознак. В умовах повномасштабного вторгнення твір письменниці не лише не втратив часності, але й набув нової гостроти.

У статті зроблено огляд прозових творів авторки про війну, зокрема новел «Марш сепаратистки» та «Вона обирає життя», романів «Східний синдром» та «Зеро», книги «Мої жінки/My women». Наголошено на їх співзвучності з ідеями інклюзії через привернення уваги до військових і цивільних, які постраждали від війни, але залишаються невидимими для суспільства. Під час аналізу оповідання «Саня» увагу акцентовано на шляхах досягнення письменницею переконливого змалювання війни як гуманітарної трагедії, що завдає матеріальних збитків, позначається на психоемоційному та фізичному стані людей, впливає на їхні взаємини, породжує або поглиблює наявні соціальні проблеми тощо. Через історію головного героя та його бабусі, котрі залишаються жити поблизу зони розмежування, Ю. Ілюха порушує проблеми недостатності належної соціальної підтримки людей із прифронтових територій загалом і літніх осіб, відсутності паліативної допомоги для них, організованої евакуації, забезпечення молоді освітою та роботою тощо. Художня цінність оповідання «Саня» визначається тим, що воно може бути чинником формування співчутливого, толерантного ставлення до представників уразливих категорій, породжених війною.

WAR AS A FACTOR IN FORMING AN INCLUSIVE CULTURE IN Y. ILIUKHA'S SHORT STORY "SANYA"

Horbach N. V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of the Ukrainian Literature
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7743-9845
horbachnathalia@gmail.com*

Pustovoitenko T. S.

*Master's Student at the Faculty of Philology
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0000-5658-7822
pomilka2000@gmail.com*

Key words: *short story, war, inclusion, inclusive culture, tolerant attitude.*

The article is devoted to the analysis of the short story "Sanya" by the contemporary Ukrainian writer Y. Iliukha in terms of its focus on the situation of people affected by the war. The relevance of the study is conditioned by the need to humanise Ukrainian society, to form a national inclusive culture considering the increasing number of representatives of vulnerable categories of people in the context of Russian aggression against Ukraine, and the important role of fiction in these processes. In this study, inclusive culture refers to the spread of the principles of tolerant attitude towards every member of society, regardless of their physical or psycho-emotional state, place of residence, financial status, congenital or acquired features of appearance, as well as gender, age, culture, religion, behaviour, language or any other characteristics. In the context of a full-scale invasion, the writer's work has not only remained timely but has also acquired a new poignancy.

The article reviews the author's prose works about the war, in particular, the short stories "The Separatist March" and "She Chooses Life", the novels "Eastern Syndrome" and "Zero", the book "Мої жінки/My women", emphasising their consonance with the ideas of inclusion by drawing attention to the soldiers and civilians who suffered from the war but remain invisible to society. The analysis of the story "Sanya" focuses on the ways in which the writer achieves a convincing portrayal of war as a humanitarian tragedy that causes material damage, affects the psycho-emotional and physical state of people, has an impact on their relationships, generates or exacerbates existing social problems, etc. Through the story of the protagonist and his grandmother, who remain living near the demarcation zone, Iliukha raises the problems of the lack of proper social support for people from the frontline areas in general and the elderly in particular, the lack of palliative care for them, organised evacuation from the frontline areas, providing young people with education and work, etc. The artistic value of the story "Sanya" is determined by the fact that it can be a factor in the formation of a compassionate, tolerant attitude of representatives of vulnerable categories caused by the war.

Постановка проблеми. Поняття інклюзії є досить широким і охоплює різні аспекти – від забезпечення рівного доступу до освіти, праці, медичних та соціальних послуг і до формування в суспільстві інклюзивної культури – «толерантного ставлення до кожного члена суспільства через визнання його індивідуальності, гарантування прав на дотримання власних переконань, сповідування цінностей» [Горбач, 2023, с. 149]. На тлі російсько-української війни це питання набуло особливої нагальності. Наше суспільство щодня стикається зі зростанням кількості поранених військових, які потребують довготривалої реабілітації – як фізичної, так і психологічної. ВООЗ зазначає, що тільки до середини 2024 року в Україні вже проведено понад 100 тисяч ампутацій кінцівок військовим [100 тисяч ампутацій..., 2025]. Зростає і кількість цивільних людей із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) та іншими психічними порушеннями, що є наслідком активних бойових дій, втрат, евакуації, розлуки з рідними. За даними ВООЗ, майже 46% українців страждають від психічних розладів, спричинених війною [100 тисяч ампутацій..., 2025]. Серед вразливих категорій населення – внутрішньо переміщені особи, які змушені були залишити свої домівки через окупацію, бойові дії, втрату житла; літні люди, котрі залишилися самотніми, коли їхні рідні в пошуках безпеки виїхали за кордон; діти, які стали сиротами, втративши батьків. Додаткову загрозу інвалідизації дорослих і дітей становить мінування територій. Україна є нині найбільш замінованою державою світу. Забруднена вибухонебезпечними предметами територія настільки велика, що, як вважають експерти, для роботи близько 500 груп розмінування, які працюють зараз, буде потрібно 757 років для її очищення [Повне розмінування..., 2023].

Саме ці реалії ставлять нові вимоги до українського суспільства, адже інклюзія – це не лише про фізичну доступність, а насамперед і про толерантність, уміння співпереживати, створювати умови, в яких кожен буде почуватися прийнятим і підтриманим. Важливу роль у формуванні такого суспільства відіграє сучасна українська література, яка звертається до теми війни, травми та адаптації.

Книги про російсько-українську війну, що написали військові й цивільні, після 2014 року почали формувати окрему нішу. Новим поштовхом для створення воєнної літератури стало повномасштабне вторгнення РФ в Україну. Зараз видано вже більше 1800 книг про цю війну, з них більше 300 – це комбатантські, авторами яких є виключно учасники бойових дій, що продовжують воювати або ж перебувають у резерві після демобілізації. Література про війну представлена як нефікційною (щоденники, репортажі тощо), так і фікційною літературою різних родів і жанрів включно з коміксами, містикою, фантастикою тощо [Скоріна, 2024].

Однією з тих, хто у творах порушує різні аспекти теми війни, є Юлія Ілюха. Її творчість уже неодноразово потрапляла в поле дослідницької уваги. Так, художній світ малої прози авторки, зокрема збірки «Неболови. Навчи мене мріяти», студіювали Р. Жаркова, С. Іващенко, М. Крупка. Роман «Східний синдром» як згадувався в контексті мілітарної прози (Н. Герасименко, Н. Кобилко, Я. Кулінська, О. Сидоренко), так і ставав об'єктом прицільної уваги дослідниць О. Гонюк та О. Сидоренко, котрі розглядали художні стратегії осмислення війни в ньому. Оповідання «Саня», як нам вдалося з'ясувати, було предметом уваги лише в розвідці М. Ткаченко, котра присвячена простору страждання як складнику нарації хвороби [Ткаченко, 2018]. Заявлений у цій статті аспект ще не мав літературознавчого висвітлення, що дає підстави говорити про наукову новизну нашої спроби.

Метою дослідження є аналіз оповідання Ю. Ілюхи «Саня» з огляду на його потенціал у формуванні інклюзивної культури українського суспільства, почуття толерантності до представників уразливих категорій, зокрема тих, що з'явилися під час російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Ю. Ілюха народилася в Харківській області, здобула освіту журналіста і ще до повномасштабного вторгнення почала писати про події на сході країни, займалася волонтерством. Вона також була кураторкою соціального проєкту «Там, де вдома», спрямованого на реабілітацію ветеранів через поетичну творчість, результатом якого стало видання однойменної книги, що об'єднала «112 творів про любов і війну» 8 авторів – чотирьох чоловіків і чотирьох жінок [Там, де вдома, 2019].

Першими прозовими спробами освоєння теми війни стали новели письменниці «Марш сепаратистки» та «Вона обирає життя» з дебютної збірки малої прози «Неболови. Навчи мене мріяти» (2016), котра увійшла до довгого списку Книги року ВВС-2016. Прикметно, що героїнями обох творів є жінки. За словами М. Крупки, за допомогою цих образів жінок-солдат «деконструється стереотип, що жінки на війні займаються переважно обслуговуючою працею» [Крупка, 2018, с. 252]. «Цікаво, – наголошує авторка з приводу другої новели, – що я тоді написала про жінку, яка була акторкою і пішла на війну, а потім на презентації «Неболовів» познайомилася з реальною жінкою, акторкою з Харкова, яка пішла на війну і досі воює» [Юлія Ілюха, 2015].

У письменницькому доробку Ю. Ілюхи, крім малої прози, що виходила також у періодиці, зокрема газеті «Літературна Україна», журналах «Кур'єр Кривбасу», «Березіль», «Дніпро», та колективних збірках, крім понад десятка книг для дітей та підлітків і поетичної збірки «Графоманські вірші», є і роман «Східний синдром» (2018) та книга «Мої жінки» (2024).

«Східний синдром», присвячений подіям на українському Донбасі 2015 року, було відзначено II премією міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова». Виокремлюючи роман з-поміж решти власних творів, Ю. Ілюха зазначає: «у ньому йдеться про повернення ветеранів з війни, боротьбу з ПТСР і спробу інтегруватися в мирне життя. Тема, що болюча й актуальна зараз і, на жаль, буде актуальною ще багато років після завершення війни» [Юлія Ілюха, 2023].

Книга ж «Мої жінки/My woman» народилася із серії дописів про досвіди жінок під час війни, які авторка викладала в соцмережах під однойменним хештегом. Вона стала в Україні «Книгою року BBC-2024», а в перекладі здобула International Chapbook Prize-2023 від журналу «128 LIT» (США) та австрійську літературну премію Rotahorn-Literaturpreis, названу на честь офіцера німецької армії Ганса Рота, автора безсторонніх щоденників про події 1941–1943 років. Книга «Мої жінки» – це збірка новел, кожна з яких починається словами «Жінка, яка...» і містить травматичні досвіди хоч і безіменних, але реальних жінок. Як зазначається в передмові до неї, «ці новели дуже складно читати і ще складніше відвести від них погляд, перервати читання. Вони настільки болючі, настільки і гнівні, і ще дуже сильні. Героїні цих оповідок – не зневажені і розтерзані жертви, а концентрована лють і помста» [Ілюха, 2024, с. 9]. Її героїні – звичайні люди, які виживають у надзвичайних обставинах, і водночас – це символи цілого покоління, яке змушене жити під звуки вибухів.

Тема війни представлена і в підлітковій прозі авторки. Роман «Зеро» (2023) вона писала до повномасштабного вторгнення, коли війна була незнайомою для більшості українських дітей, на відміну від головної героїні цього твору 15-річної Лайли, яка мешкала в «сірій зоні». «Майже третина життя цих підлітків позначена війною, й іноді їм буває важко згадати, яким було життя «до». Війна диктує власні правила в усьому. Вона перетворила смерть на частину їхньої буденності. Вона може вдертися в життя знезапек, як та міна, що прилетіла на город їхньої біологічки, пошматувавши її. Через війну їхнє містечко перетворилося на діру, в яку ніхто не хоче їхати (навіть вчителі – хоча це насправді не аж так засмучує дітей) і з якої так важко вибратися. Війна здається такою тягуче-невідступною, що вони навіть не мріють про те, щоб вона нарешті закінчилася, просто хочуть від неї втекти» [Макарик, 2024], – окреслює художню реальність цієї книги В. Макарик.

Розповідаючи про війну крізь призму людських долі, Ю. Ілюха привертає увагу до тих, хто залишився «невидимим» для суспільства і «непочутим» ним, хто потребує допомоги і втручання сторонніх людей, хто продовжує нести травми війни без необхідної реабілітації чи не може прилаштуватися до життя поза полем бою. Саме цим

її тексти резонують з ідеями інклюзії, звертаючи увагу на найбільш уразливі категорії людей у горнилі війни. Не є виключенням і оповідання письменниці «Саня» (2017), що стало предметом нашого дослідження.

Головним персонажем твору є 19-річний юнак, який разом із бабусею живе в селі на сході України. Такі сім'ї, як у хлопця, називають сім'ями соціального ризику: його батько загинув у шахті, а мати, поїхавши на заробітки до Москви, втратила до в'язниці за вбивство, тож ставила Сашка на ноги і виховувала бабусю. Життя їхньої міні-родини можна вважати типовим для сільської місцевості того регіону: «Баба отримувала пенсію, тримала чимале стадо гусей, ще й підторгувала в сезон овочами, тому вони хоч і жили небагато, та якось справлялися й по чужих людях не жебрали» [Ілюха, 2017, с. 142]. Онука зник, що бабусю «завжди моторна та енергійна, як зайчик із реклами дюрасел» [Ілюха, 2017, с. 142], але такий спосіб життя, очевидно, не пройшов для жінки безслідно. В описі бабусі, якою її бачить Сашка, вгадується дуже літня людина, хоча насправді їй тільки 65 років. Вона починає втрачати пам'ять, у результаті чого не впізнає онука, плутається в подіях минулого і сучасного, не може знайти дорогу додому, а згодом стає не здатною обслуговувати себе в побуті.

Діагноз – хвороба Альцгеймера – стає присутнім не тільки для жінки, але й для її онука. І річ тут не тільки в тому, що ця хвороба не лікується, бо вважається супутником старості, що найближча лікарня знаходиться в райцентрі, до якого ще треба добратися, чи у відсутності коштів на лікування, але і в тому, що починається війна і село опиняється в прифронтовій зоні. А отже, і без того проблемні соціальні питання перетворюються на нерозв'язні.

Свого часу оповідання «Саня» увійшло до книги «Parasol» – збірки творів малої прози, що з'явилася в рамках соціального арт-проєкту, присвяченого проблемі відсутності належної паліативної допомоги, яка дозволяє полегшити життя невиліковно хворих пацієнтів та їхніх родин. На момент публікації твору, коли війна ще не стала реальністю всієї країни, воно сприймалося здебільшого в розрізі заявленої проблеми, тепер же вимагає розширення дослідницької оптики. Звичайно, так само гострою залишаються нестача закладів, які б надавали кваліфіковану допомогу літнім і невиліковно хворим людям, але твір увиразнює й низку інших питань, привертає увагу до породжених війною проблем і вразливих категорій суспільства, демонструє, що причини й обставини їх проживання в екстремальних умовах можуть бути такими, які самотужки не зміниш, тому ці люди заслуговують на порозуміння і підтримку суспільства.

Знаки присутності війни, яка вже на той момент тривала два роки, і супутнього їй зубо-

жіння зчитуються з перших рядків твору. Вони – в портретній характеристиці головного героя, який носить «вициганений» у військових бушлат, а замість зношених кросівок, ймовірно, бабусині бурки з калошами. Такий одяг явно не відповідає вікові Сашка, але мріяти про інший йому не доводиться. Хлопець не має роботи в селі, тому разом із бабусею змушений виживати на її пенсію; залишити ж село і знайти роботу деінде також не може, бо доглядає за прикутою до ліжка хворою.

Війна позначилася на зовнішньому вигляді тихого маленького села, що «ловило танкові снаряди та міни усім своїм тілом – скаліченим, розтрощеним, випаленим, проте досі живим. Воно здригалось й стогнало, <...> приймаючи в себе смертоносні кусні металу, всотуючи в свою порепану землю густу липку кров» [Ілюха, 2017, с. 144]. Вона змінює уявлення про домівку як форпост захищеності й затишку: цінність житла тепер вимірюється наявністю міцного підвалу, а критерієм комфорту стає наявність хоч якогось даху над головою: «Ім ще пощастило, що хата майже ціла, лише дах тепер дуже тече, бо перекрити нічим» [Ілюха, 2017, с. 140]; «у хаті було холодно, але вода у відрі не замерзла. Значить, вище нуля. А це вже тепло» [Ілюха, 2017, с. 141].

Але головне, що війна буденною робить смерть, яка тепер може застати людину будь-де і будь-коли. Неприродність цієї ситуації передано авторкою через внутрішню мову Сашка, який у своєму віці змушений зважувати загрози життю: «Що ловити тут, окрім снарядів, які будь-якого моменту можуть прилетіти й обернутися чимось горем?» [Ілюха, 2017, с. 146]. Досить швидко в селі залишаються тільки ті, хто, як Саня та його бабуся, не має можливості виїхати: «На їхній вулиці жилими залишилося всього кілька хат – усі, хто мав хоч найменшу змогу виїхати, виїхали, поспіхом кинувши майно та домашніх тварин» [Ілюха, 2017, с. 144].

З окремих деталей твору можемо зробити висновок, що в родині Сані й бабусі раніше панувала атмосфера приязні й порозуміння. Вже маючи проблеми з пам'яттю і забуваючи, що онук давно виріс, жінка звертається до хлопця: «Санику, котику, візьми п'ять гривень у сумці, купи собі цукерок, яких любиш» [Ілюха, 2017, с. 145]. Коли ж бабуся занедужала, а місцева фельдшерка виявилася безсилою, онук готовий був везти її до районної лікарні: «юний дорослий чоловік їхньої родини на двох, навіть би придумав, як доправити її туди, якби не почалася війна» [Ілюха, 2017, с. 144]. Хлопець, хоч і соромиться того, як бабуся змінила хвороба, але доглядає жінку, котра тепер «і день і ніч лежала в хаті на продавленому дивані, ходячи під себе» [Ілюха, 2017, с. 145].

Але під тягарем війни і викликаних нею труднощів змін зазнають взаємини навіть між найрід-

нішими людьми. Молодий вік, відсутність життєвого досвіду, сторонньої допомоги в ситуації, у якій кожен опинився вперше, призводять до психоемоційного спустошення юнака: «Йому шкода було не баби, котра своє вже відраділа й віджила, а свою молодість. Вона мала би бути іншою. Але хтось там, нагорі, видав йому нещасливий квиток, і замість того, щоб дуркувати, ганяти в футбол, бігати за дівчатами, заробляти перші гроші, він мусив догодовувати свою немічну бабу й щодня прати за нею смердючу постільну білизну» [Ілюха, 2017, с. 145]. Герой твору опиняється в ситуації повної безпорадності: він змушений виконувати функції, які мали би бути забезпечені спеціалізованими закладами, але у прифронтових територіях медична або соціальна допомога є недоступною.

Саня не розуміє, що йому робити далі. Внутрішній стан хлопця Ю. Ілюха влучно передає через порівняння, зовнішні деталі: «Зігнута спина, опущені плечі, погляд у землю – здалеку здавалось, що це втомленим від життя равликом повзе древній дід, а не йде юнак» [Ілюха, 2017, с. 139]; «Саня йшов так, наче ніс на своїх дев'ятнадцятирічних плечах увесь тягар світу» [Ілюха, 2017, с. 139]. Будні хлопця проходять у турботах про бабуся, а свідомість губиться між очікуванням її пенсії й бажанням знайти бабуся мертвою. Саня не просто втомлений – він емоційно виснажений. Його бабуся, яка колись була його єдиною опорою, перетворюється на тягар. З одного боку, він ніби хоче її смерті, але з іншого – боїться втратити. Бо поки вона жива, в нього є розуміння того, що він має робити. Але що буде тоді, коли вона помре? У цьому криється не лише страх втрати, а й жах від невідомого майбутнього, у якому не залишиться навіть обов'язку, що тримав його на плаву. Хвороба бабусі – це не лише фізичне страждання, це метафора людської байдужості до таких, як Саня.

Висновки. Отже, Ю. Ілюха, пишучи в оповіданні «Саня» про війну на Донбасі, порушує надзвичайно гострі, особливо на прифронтових територіях, суспільні проблеми, зокрема недостатність належної соціальної підтримки людей старшого віку, відсутність паліативної допомоги для окремих категорій літніх або хворих людей, організованої евакуації з небезпечних територій, підтримки молоді тощо. На перехрещенні тем війни та інклюзії авторка будує проникливу розповідь про молодого юнака, на плечі якого лягли непосильні випробування. Думається, що попри часову дистанцію, яка минула від моменту написання твору, він не втратив своєї актуальності і здатен акцентувати увагу суспільства на становищі людей, що постраждали від війни, формуючи співчутливе, толерантне ставлення до них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбач Н. Художня рецепція феномену інакшості як підґрунтя інклюзії (за повістю Д. Матіяш «Марта з вулиці Святого Миколая»). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 65. Т 1. С. 148–153.
2. 100 тисяч ампутацій та нестача кадрів: як війна вплинула на стан здоров'я українців та медицину прифронтових областей. URL: <https://www.5.ua/dv/medinfo/345863>
3. Ілюха Ю. Мої жінки / My women. Київ : Білка, 2024. 160 с.
4. Ілюха Ю. Саня. *Parasol*. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. С. 139–147.
5. Крупка М. У кожного покоління своя війна: образ жінки-солдата в сучасній літературі. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2018. Вип. 67. Ч. 1. С. 251–260.
6. Макарик В. Потрійне бінго халеп і маленьке велике диво у «Зеро» Юлії Ілюхи. URL: <https://surl.li/nioxvy>
7. Повне розмінування України може зайняти понад 750 років. URL: <https://surl.li/rakmhb>
8. Скоріна Г. Каталог книжок про російсько-українську війну: 2014 – вересень 2023. Київ : Білка, 2024. 76 с.
9. Там, де вдома / М. Кривцов та ін. ; художники В. Пузик та О. Сарженко. Харків : АССА, 2019. 232 с.
10. Ткаченко М. Простір страждання в оповіданні Ю. Ілюхи «Саня». *Українська література в просторі культури і цивілізації* : зб. наук. праць студентів / відповід. ред. Н. Горбач ; ред.-упоряд. В. Ніколаєнко. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2018. С. 73–75.
11. Юлія Ілюха: Ми щасливі, бо живі. Я отримала «Книгу року BBC», хоча могла ще весною 2022 лежати неживою десь у посадці під Харковом / розмовляла О. Гончарук. URL: <https://surl.li/jpxman>
12. Юлія Ілюха: Слід працювати над текстом щодня, а не чекати натхнення, яке може так і не прийти / розмовляв Б. Красавцев. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2023/09/14/uliya-iliukha-2/>

REFERENCES

1. Horbach, N. (2023). Khudozhnya retseptsiya fenomenu inakshosti yak pidgruntya inklyuziyi (za povistyu D. Matiyash "Marta z vulytsi Svyatoho Mykolaya") [The Artistic Reception of the Phenomenon of Otherness as a Basis for Inclusion (Based on the Novel "Martha from St. Nicholas Street" by D. Matiyash)]. *Aktualni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobitskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Vyp. 65. T 1. S. 148–153.
2. 100 tysyach amputatsiy ta nestacha kadryv: yak viyna vplynula na stan zdorovya ukrayintiv ta medytsynu pryfrontovykh oblastey [100 Thousand Amputations and Staff Shortage: How the War Affected the Health of Ukrainians and Medicine in the Frontline Regions]. (2025). URL: <https://www.5.ua/dv/medinfo/345863>
3. Ilyukha, Y. (2024). Moyi zhinky / My women. Kyiv : Bilka. 160 s.
4. Ilyukha, Y. (2017). Sanya. *Parasol*. Lviv : Vydavnytstvo Staroho Leva. S. 139–147.
5. Krupka, M. (2018). U kozhnogo pokolinnya svoya viyna: obraz zhinky-soldata v suchasniy literaturi [Every Generation has its Own War: the Image of a Female Soldier in Contemporary Literature]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filolohichna*. Vyp. 67. Ch. 1. S. 251–260.
6. Makaryk, V. (2024). Potriyne binho khalep i malenke velyke dyvo u "Zero" Yuliyi Ilyukhy [Triple Bingo of Misfortunes and a Small Big Miracle in "Zero" by Yulia Ilyukha]. URL: <https://surl.li/nioxvy>
7. Povne rozminuvannya Ukrayiny mozhe zaynyaty ponad 750 rokiv [Complete Demining of Ukraine May Take More than 750 Years]. (2023). URL: <https://surl.li/rakmhb>
8. Skorina, H. (2024). Katalog knyzhok pro rosiysko-ukrayinsku viynu: 2014 – veresen 2023 [Catalogue of Books about the Russian-Ukrainian War: 2014 – September 2023]. Kyiv : Bilka. 76 s.
9. Tam, de vdoma [Where You are at Home]. (2019). / M. Kryvtsov, M. Teren, V. Sord, Y. Ilyukha, V. Puzik, Y. Batkilina, O. Lysak, N. Marynchak ; khudozhnyky V. Puzik ta O. Sarzhenko. Kharkiv : ASSA, 232 s.
10. Tkachenko, M. (2018). Prostir strazhdannya v opovidanni Y. Ilyukhy "Sanya" [The Place of Suffering in Y. Iliukha's Short Story "Sanya"]. *Ukrayinska literatura v prostori kultury i tsyvilizatsiyi* : zb. nauk. prats studentiv / vidpovid. red. N. Horbach; red.-uporyad. V. Nikolayenko. Zaporizhzhya : Zaporizkyy Natsionalnyy Universytet. S. 73–75.
11. Yuliya Ilyukha: My shchaslyvi, bo zhyvi. Ya otrymala "Knyhu roku BBC", khocha mohla shehe vesnoyu 2022 lezhaty nezhyvoyu des u posadtsi pid Kharkovom [Yuliya Ilyukha: We are Happy Because We are Alive. I Received the BBC Book of the Year Award, Although I Could Have Been Lying Lifeless Somewhere in a Field Near Kharkiv in the Spring of 2022] / rozmovlyala O. Honcharuk. (2025). URL: <https://surl.li/jpxman>
12. Yuliya Ilyukha: Slid pratsyuvaty nad tekstom shchodnya, a ne chekaty natkhnennya, yake mozhe tak i ne prytyt [Yuliya Ilyukha: You Should Work on the text Every Day, and Not Wait for Inspiration That May Never Come] / rozmovlyav B. Krasavtsev. (2023). URL: <https://rozmova.wordpress.com/2023/09/14/uliya-iliukha-2/>